

Asia: VN/33943/2025

Hallituksen esityksen luonnos laeiksi yliopistolain, ammattikorkeakoululain, opintotukilain 4 §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (tutkinto avoimena korkeakouluopetuksena)

Lausunnonantajan lausunto

Yleinen näkemyksenne esityksestä sekä tiivistelmä lausuntonne pääkohdista

Oulun yliopiston ylioppilaskunta (OYY) katsoo, että esitys avoimien korkeakoulujen tutkinnonanto-oikeudesta on kokonaisuutena kestävä ja vaarantaa suomalaisen korkeakoulujärjestelmän keskeiset periaatteet.

Esitys heikentää maksuttoman koulutuksen asemaa, lisää opiskelijoiden välistä eriarvoisuutta, heikentää opiskelijavalintojen oikeudenmukaisuutta ja ohjaa korkeakoulujärjestelmää kohti mallia, jossa varallisuus määrittää koulutusmahdollisuudet.

Esitys ei lisää koulutuksellista tasa-arvoa eikä vahvista korkeakoulutuksen saavutettavuutta. Sen sijaan se luo uuden maksullisen tason korkeakouluopintoihin, jonka seurauksena korkeakoulutus uhkaa rakentua kahteen kerrokseen. Maksuton, joka on kilpailtu ja resursseiltaan kiristynyt tutkintokoulutus sekä maksulliseen valinta- ja soveltuvuuskokeettomaan tutkintoväylään, joka on saavutettavissa vain maksukykyisille.

Näkemyksenne esityksen tavoitteista

Tavoitteet eivät ole kannatettavat.

“Maksuttoman tutkintokoulutuksen rinnalle ehdotetaan mahdollisuutta maksulliseen tutkintokoulutukseen erityisesti työssäkäyville ja korkeakoulututkinnon jo suorittaneille.” Työssäkäyville suunnatun korkeakoulutarjonnan tulee olla joustavaa eli käytännössä monimuotototeutuksella tai omaan tahtiin suoritettavaa. Nämä eivät ole tavanomaisia tapoja suorittaa opintoja tutkinto-opiskelijana, joten uudelleenresursointia tulee yliopistoissa joka

tapauksessa tehdä hakupainealoilla, jonne kyseisiä tutkintoja suunnitellaan. Tämä puolestaan ei ole linjassa esityksen tavoitteen kanssa: "Maksullisen tutkintokoulutuksen järjestäminen ei korvaisi korkeakoulujen lakisääteisiin tehtäviin kuuluvaa maksutonta tutkintokoulutusta, vaan se olisi maksuttoman tutkintokoulutuksen rinnalla toimiva täydentävä tutkintokoulutuksen järjestämistapa, joka ei saisi heikentää korkeakoulujen järjestämää muuta koulutusta, vaan toisi korkeakouluille lisäresursseja muun koulutuksen kehittämiseen.". Sen lisäksi yliopistot eivät voi ennakoida, kuinka moni opiskelija aloittaa tai suorittaa loppuun maksullisen tutkinnon. Tämä asettaa yliopistot asemaan, jossa koulutuksen resurssien ennakoiminen on lähes mahdotonta.

Esityksen tavoitteena on lisätä koulutustarjontaa ja laajentaa korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen tarjontaa ja suorittamismahdollisuuksia. Esityksen tavoitteet eivät kuitenkaan toteudu yhdenvertaisesti korkeakouluihin hakijoiden kesken, koska maksullinen tutkintoväylä edistää lähtökohtaisesti vain vahvemmassa sosioekonomisessa asemassa olevia opiskelijoita. Lisäksi menettely opiskelijavalinnan ohittamisesta vääristää koulutukseen hakeutumisen varakkaiden henkilöiden osalta, kun olemassa olevat opiskelijavalinnat olisi mahdollista kiertää maksamalla itsensä sisään, mikä lisää yhteiskunnallista eriarvoisuutta.

Ei myöskään ole mielestämme hyväksyttävää, että opiskelijavalinta voidaan kiertää. Vasta toteutettu opiskelijavalintauudistus menettää yhteiskunnallisen vaikuttavuuden, kun opiskelijan on mahdollista varallisuutensa ansiosta ohittaa opiskelijavalinnat. Esitys ei myöskään vahvista korkeakoulutuksen saavutettavuutta, vaan luo uuden maksullisen tason korkeakouluopintoihin.

Näkemyksenne avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävän tutkintokoulutuksen järjestämistä koskevista ehdotuksista (1. lakiehdotuksen 7 § ja 8 c § sekä 2. lakiehdotuksen 10 § ja 12 c §). Onko ehdotetussa sääntelyssä muutos- tai täsmennystarpeita?

OYY vastustaa ehdotusta, jonka mukaan tutkintokoulutusta voidaan järjestää avoimena korkeakouluopetuksena ilman opiskelijavalintoja ja opiskeluoikeuden sääntelyä.

Esityksessä todetaan tutkinnon hinnasta vain se, että sen tulee olla täyskätteellinen. Siinä ei kuitenkaan esitetä minkäänlaista maksimihintaa tutkinnoille, joka voi johtaa yliopistojen eriarvoistumiseen. Se myös osaltaan ohjaa yliopistoja kehittämään koulutusta ensisijaisesti maksukykyisten opiskelijoiden tarpeisiin. On pelkona, että avointen korkeakoulujen tutkinnonantaoikeus ohjaisi Suomen korkeakoulujärjestelmää kahden kerroksen malliksi, jossa hyväosaiset maksaisivat paremmasta ja laadukkaammasta koulutuksesta, ja vähävaraisten olisi tyydyttävä "halpatutkintoihin". OYY näkee, että muutoksen takia avoimen korkeakoulun rooli sivistyksen ja koulutuksellisen tasa-arvon edistäjänä katoaisi. Koska avoin korkeakoulu on perinteisesti ollut sivistyksen ja koulutuksellisen tasa-arvon edistäjä, katoaisi sen rooli uudistuksen myötä. Täyskätteellinen avoimessa korkeakoulussa suoritettu tutkinto muuttaisi avoimen korkeakoulun maksulliseksi tutkintotehtaaksi, jossa yleissivistävä ja matalan kynnyksen opiskelu menettäisi merkityksensä.

Näkemyksenne opiskelupaikkojen varaamiseen (ensikertalaiskiintiö) liittyvästä ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 36 b § sekä 2. lakiehdotuksen 28 b §)

OYY katsoo ensikertalaisuuskiintiöön liittyvän esityksessä merkittäviä ongelmia.

Esityksen mukaan avoimessa korkeakoulussa tutkinnon suorittanut ei menettäisi ensikertalaisuuttaan. Vaikka tämä järjestely takaa jokaiselle opiskelijalle yhä mahdollisuuden maksuttomaan korkeakoulututkintoon, asettaa se ensin maksullisen tutkinnon suorittaneen eriarvoiseen asemaan muiden ensikertalaisten hakijoiden kanssa. Koska avoimessa korkeakoulussa tutkinnon suorittanut on saavuttanut oletusarvoisesti hyvät akateemiset taidot, on hänellä paremmat lähtökohdat menestyä korkeakoulujen valintakokeessa kuin juuri toiselta asteelta valmistuneella. Tällöin jo yhden korkeakoulututkinnon suorittanut vie opiskelupaikan ensikertalaisilta hakijoilta. Näin ollen esitys myös vesittää ensikertalaisuuskiintiön alkuperäisen tarkoituksen, joka on ollut turvata jokaiselle ilman korkeakoulutusta olevalle mahdollisuus korkeakoulututkintoon. Muutos opiskelupaikkojen varaamiseen ei siten ole enää todenmukainen, kun ensikertalaisuus ei koske kaikkia aiemman korkeakoulutuksen suorittaneita. Muutosta ei voi myöskään perustella koulutustason nostolla.

On myös huomattava, että esitys voi johtaa tilanteeseen jossa maksullista tutkintoa suorittava opiskelija hakeutuu kesken opintojen maksuttomaan koulutukseen, mikä vääristää opiskelijavalintojen logiikkaa entisestään. Valintauudistuksessa todistus- ja pääsykoevalinnan osalta on ollut tarkoitus lisätä koulutukseen hakeutumisen yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Nyt korkeakoulutukseen hakeutumisessa ei olisi enää kyse hakijan osaamisesta ja valmiuksista, vaan kyvystä kustantaa koulutus täyskatteellisena. Nuorten ensikertalaisten osalta pääsy korkeakoulutukseen vääristyy, kun vaihtoehtona on kiertää yhtenäiseksi luotu opiskelijavalintakäytäntö.

Avoimen väyliä olisi mahdollista tulevaisuudessakin järjestää korkeakouluissa, mutta esityksessä avoimen väylää pidetään ongelmallisena seuraavasti: "Avoimen korkeakouluopetuksen väylä ei tarjoa tässä tilanteessa riittävän selkeää, ennakoitavaa tai kapasiteetiltaan toimivaa vaihtoehtoista reittiä tutkintokoulutukseen.". On kuitenkin huomionarvoista todeta, että avoimen maksulliset tutkinnot eivät tätä ongelmaa poista, vaan lisäävät sitä. Esityksessä on arvioitu todennäköiseksi, että opiskelija siirtyy jossain vaiheessa suorittamaan maksutonta koulutusta kesken maksullisen tutkintokoulutuksen. Tämän vuoksi korkeakoulujen on entistä vaikeampi arvioida avoimeen koulutukseen kuluja resursseja koulutuksen järjestämiseksi.

OYY näkee hyvänä asiana, että esityksessä on huomioitu yhteiskunnallisten vaikutusten osalta avoimen tutkinnonanto-oikeuden luoma epäoikeudenmukaisuus koulutukseen pääsyssä. Esityksen mukaan: "Oikeudenmukaisempana ja hyväksyttävämpänä voidaan kokea, että pääsy koulutukseen ja sen mahdollistaman korkean arvostuksen ja tulotason ammatteihin perustuu esimerkiksi opiskelijavalinnassa (ml. väyläopinnoissa) osoitettuun kyvykkyyteen, eikä kykyyn maksaa opinnoista.". Ylioppilaskunta on asiasta täysin samaa mieltä.

Näkemyksenne opintotukilakia koskevasta ehdotuksesta (3. lakiehdotus)

OYY vastustaa ehdotusta, jonka mukaan avoimessa korkeakoulussa täyskatteellista tutkintoa suorittavat eivät ole oikeutettuja opintotukeen.

Tämä johtaa opiskelijoiden toimeentulon heikkenemiseen sekä opiskelijoiden hyvinvoinnin ja jaksamisen laskuun. On kohtuutonta asettaa täyskatteellisena tutkintoa suorittavat opiskelijat eriarvoiseen asemaan suhteessa muihin tutkinto-opiskelijoihin. Opintotuen evääminen on kohtuutonta ja ristiriidassa koulutuksellisen tasa-arvon kanssa.

Näkemyksenne korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia koskevasta ehdotuksesta (4. lakiehdotus)

OYY vastustaa ehdotusta, jonka mukaan avoimessa korkeakoulussa täyskatteellista tutkintoa suorittavat eivät olisi oikeutettuja YTHS-palveluihin.

Tutkintoa suorittavien opiskelijoiden terveydenhuollon tarve ei eroa muista opiskelijoista, elleivät he saa terveydenhuollon palveluita jo muulta taholta. Tämän takia on hyvä huomioida, että emme voi myöskään kannattaa YTHS:n palveluiden laajentumista opiskelijoille, jotka eivät ole päätoimisia opiskelijoita, ja jotka useimmiten olisivat myös yksityisen terveydenhuollon piirissä työterveyden kautta. Tällöin uhkana on, että rajalliset YTHS:n resurssit vähenisivät opiskelijoita kohden ilman, että käyttäjäkunta todellisuudessa laajenisi.

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioista vaikutusarviolajeittain. Mitkä ovat omat arvionne esityksen vaikutuksista? Puuttuuko esityksen vaikutusarvioista jotakin? Korkeakouluja pyydetään arvioimaan, miten ja missä laajuudessa esitysluonnoksen mukainen mahdollisuus suorittaa tutkinto avoimessa korkeakouluopetuksessa voitaisiin ottaa käyttöön sekä millä aikataululla. Lisäksi korkeakouluja pyydetään arvioimaan, millaisia vaikutuksia tämän käyttöönoton toteutumisella olisi korkeakoulujen muuhun avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaan.

OYY katsoo esityksen vaikutusarvioiden olevan puutteellisia opiskelijavalintojen ja ensikertalaisuuskiintiön osalta. Lisäksi vaikutukset maksuttoman koulutuksen resursseihin, kuten korkeakoulujen henkilöstöön ja opetuksen laatuun on aliarvioitu tai puuttuvat kokonaan.

Esityksessä ei myöskään arvioida sitä, miten avoimen korkeakoulun myöntämä tutkinto vaikuttaisi työmarkkinoihin ja tutkintojen arvostukseen. On olemassa riski, että tutkintojen laatu vaihtelee merkittävästi korkeakouluittain, kun koulutuksen hinnalle ei ole määritelty raameja. Riskinä on myös avoimen tutkintojen ja tavanomaisten tutkintojen tuottaman lähtötason eriarvoisuus resurssien kohdentamisen vuoksi. Heikentämiskielto koskee vain maksuttomia tutkintoja, joten on uhkana, että avoimen tutkintojen laatu heikkenee maksuttomiin tutkintoihin nähden.

Esityksen kokonaisvaikutus suomalaisen korkeakoulujärjestelmän rakenteisiin ei ole kannatettava. Merkittävin vaikutus liittyy siihen, että esitys lisää eriarvoisuutta tavalla, jota ei voida pitää hyväksyttävänä suomalaisen koulutuspolitiikan periaatteiden näkökulmasta. Kun tutkinnon voi suorittaa maksullisesti ilman opiskelijavalintaa, muuttuu opiskelijan varallisuus portiksi korkeakoulutukseen. Tämä on periaatteellinen siirtymä kohti järjestelmää, jossa koulutus periytyy varallisuuden mukana.

Vaikka esityksessä korostetaan, ettei maksullinen koulutus saa heikentää maksutonta koulutusta, asettaa se silti korkeakoulut asemaan, jossa niiden on pakko kohdentaa resursseja uudenlaisen koulutuksen suunnitteluun, toteutukseen ja hallintointiin. Koska yliopistot eivät voi ennakoita sitä, kuinka moni opiskelija aloittaa maksullisen tutkinnon avoimessa yliopistossa, tekee se koulutuksen suunnittelusta epävarmaa ja kuormittavaa. Työkuorman kasvu ilman lisäresursseja heikentää opetuksen laatua ja opiskelijoiden saamaa ohjausta.

Esitys heikentää merkittävästi maksuttoman koulutuksen asemaa. Kun tutkintoja voi myydä täyskatteellisesti ilman maksimihintaa, syntyy korkeakouluille väistämättä kannustin kehittää koulutusta ensisijaisesti maksukykyisten opiskelijoiden tarpeisiin.

Esitys myös muuttaa sitä, miten opiskelija ymmärtää roolinsa korkeakoulussa. Kun tutkinto muuttuu ostettavaksi tuotteeksi, opiskelija alkaa nähdä itsensä ensisijaisesti asiakkaana, joka maksaa palvelusta eikä oppijana, joka osallistuu yhteiskunnalliseen sivistysinstituoioon. Asiakkuuslogiikka siirtää painopisteen pois oppimisesta ja sivistyksestä kohti kuluttamista ja palvelukokemusta. Opiskelijan ja yliopiston välinen suhde muuttuu vastavuoroisesta ja yhteisöllisestä toiminnasta yksisuuntaiseksi palvelusuhteeksi, jossa opiskelija odottaa saavansa rahoilleen vastinetta ja yliopisto joutuu vastaamaan näihin odotuksiin markkinaehtoisin tavoin. Tämä kaventaa koulutuksen yhteiskunnallista merkitystä ja muuttaa käsitystä siitä, miksi korkeakoulut ovat olemassa. Yliopistot eivät ole yrityksiä, joiden tehtävä on tuottaa maksukykyisille asiakkaille mahdollisimman houkuttelevia tuotteita, vaan ne ovat sivistysinstituoioita, joiden tehtävänä on tuottaa tietoa, osaamista ja kriittistä ajattelua yhteiskunnan hyväksi. Kun opiskelija ymmärtää itsensä asiakkaana, myös hänen odotuksensa muuttuvat.

Näkemyksenne esityksen voimaantuloaikataulusta (esitysluonnoksen mukaan ehdotetut lait tulisivat voimaan 1.8.2028)

Voimaantuloaika on OYY:n näkemyksen mukaan haasteellinen.

Korkeakouluilla ei ole valmiiksi olemassa olevia toimintamalleja tutkintoon johtavasta koulutuksesta avoimessa korkeakoulussa. Työelämässä oleville henkilöille suunnattu koulutustarjonta olisi usein paikkaan ja aikaan sitoutumatonta tai ilta-aikaan tapahtuvaa, mikä on nykyisissä tutkinto-opiskelun toteutustavoissa vähemmistöissä. Uhkana on, että korkeakoulut panostavat resurssejaan heikennyskiellosta huolimatta uudensuuntauksiin, jotka on suunnattu maksullisille avoimen tutkinnon suorittajille. Tämä muutos vaatii resursseja, jotka todellisuudessa kohdentuvat vasta

sitten, mikäli tutkinnon suorittajia avoimeen löytyy. Yliopistojen ennakointi, ilman heikennyksiä muuhun opetukseen, on OYY:n mielestä ilman lisäresursseja hankalaa vuoteen 2028 mennessä.

Muut huomiot ja näkökohdat

Esitys on ristiriidassa suomalaisen koulutusjärjestelmän keskeisen peiaatteen kanssa, jonka mukaan korkeakoulutuksen tulisi olla maksutonta.

Esityksen vaihtehtoisissa malleissa otetaan kantaa avoimen korkeakoulutuksen hintapolitiikan muuttumiseen ja sen luomiin ongelmiin, mikäli kaikesta avoimesta korkeakoulutuksesta tulee jatkossa täyskatteellista. Kuitenkaan esityksessä ei tuoda ilmi sitä, miten usean hintaluokan avoimen tarjonta käytännössä toteutetaan, kun avoimen korkeakoulututkinnon opinnoissa ei olisi opiskelijavalintaa tai vastaavaa lokerointia, jolla tutkinto-opiskelijat erotettaisiin muista avoimen opiskelijoista.

Heikennyskielto maksuttoman koulutuksen osalta on hyvä. Avoimen tutkintojen laadun varmistaminen jää kuitenkin liian paljon yliopiston vastuulle opiskelijoista, joiden lähtötaso kokonaisen korkeakoulututkinnon suorittamiseksi ei ole voitu arvioida.

Avoimen korkeakouluopetuksen rooli sivistyksen ja koulutuksellisen tasa-arvon ylläpitäjänä poistuu käytännössä kokonaan ja avoimen tehtäväksi tulee toimia koulutuksen rahoittajana. Tämä suunta ei ole Oulun yliopiston ylioppilaskunnan mielestä kannatettava.

Keskisärkkä Kauko
Oulun yliopiston ylioppilaskunta

Hakoniemi Mikko
Oulun yliopiston ylioppilaskunta